

VIOLA SZANDRA

EGYÜTT AZ ÉGGEL

KOPRIVA NIKOLETT *KÖVÉ ZSUGORODOTT ORSZÁG*
ÉS *TALÁN VAGYTOK* CÍMŰ KÖTETÉRŐL

Kopriva Nikolett első kötetében (*Amire csak a fák emlékeznek*, Előretolt Helyőrség Íróakadémia, 2020) az emberi és isteni lét határát, álom és ébrenlét, természet és ember határát, s egyúttal saját magánmitológiájának alakjait próbálta kitapintani. Mégsincs szó sötétben való tapogatózásról, nagyon világosak voltak ennek az induló lírának a célkitűzései: az értékek felkutatása, az önazonosság feltárása és megmutatása. Ez a szándék tetten érhető a költő második és harmadik verseskötetében is; a *Kövés z sugarodott ország*, valamint a *Talán vagytok* egy letűnt nemzedék megidézése és egy emlékekből épített, benső haza poétika általi megalkotásával kezdi saját identitásának felmutatását.

Ez az emlékekből, áthallásokból megalkotott haza azonban korántsem ideális, s nem csupán a múlt idő terhe miatt; ugyanis egyre többször beszüremkedik a sorokba a jelenleg dúló háborúk zaja. „Mire hazaérek, sebek, horzsolások / térképe bőrömön” – játszik egybe föld, térkép és bőr *Térkép a határon* című versében. A *Nagyapám* című költemény talán még erőteljesebben ábrázolja környezet és ember összefonódását: „Nagyapám kézfején térképpé rajzolódtak / a ráncok, most azon magyarázza / a régi utcaneveket, / hogy hányban hol és mi történt.” A személyesség az, amely elsőként megérinti az olvasót, Kopriva Nikolettnek elhisszük, hogy valóban saját nagyapjáról mesél. A verseket végigolvasva mégis saját, kollektív tudattalanunkban találjuk magunkat, ahol időtlen idők óta veszélyezteteti háború az emberi élet szentségét. Épp ez a veszélyeztetettség segít azonban abban, hogy megértsük, ez a szentség miből épül fel: egységből, összetartozásból, a gyermekkor felejthetetlen emlékeiből. A szerző persze nem az idillt festi meg, sokkal inkább a hiány képei által ébreszti fel olvasójában az egység vágyát.

„Kopriva Nikolett legújabb kötete mellőzi a ciklusokat, egészsként próbál tekinteni a töredezett létre. Így alkot egységet ott, ahol háború szagga.” – írja a *Kövés z sugarodott ország* című kötet hátlapján Miklóssi Szabó István. Az elmúlás, a romlás plasztikus képei azonban végigkísérik a kötet egészét.

A változás kétirányú és nem csupán a pusztulásba tart; ami megváltozott, ahelyett új világ születik, s bár a címben szereplő kő motívum statikusságot sugall, a sorok bővelkednek dinamikus képekben, s talán épp a múlt és a jelen, a növekedés és a rombolás kettőssége teremti meg a folytonos vibrálást.

A pillanatnyi egységek is felbomlni látszanak, az *Együtt az éggel* című versben hol a képek mozdulnak meg a falon, hol a vakolat repedezik, hol pedig az arra járók zavarják meg a versbéli én pillanatnyi csöndjét. „Előbb az udvarszomszédok kérték / kölcsön tárgyaimat, aztán itt tolongott / az egész utca, tudtam, semmit sem hoznak vissza.” A nyugalom is az „egész” egyik lehetséges alakváltozata, az épület is, persze mind egy nagyobb egész helyett állnak, a béke, az összetartozás, a család egysége helyett.

A *Mese a szélnek* című versben a „romlás” a történetmesélésre is kiterjed: „Anyád egy korhadozó fűzfatönkön / zavartan mesél, magyaráz a szélnek”. Mindezt az örület képeiként is dekódolhatnánk egy pillanatra, ha nem ismernénk Nikolett verseinek sajátos transzendenciáját, ami ugyanis a megszokott mérték szerint örület, az egy másik világ igazságai szerint misztikum. A felbomló rend sajátos szabályok szerint épül újjá, s ha már a valóság olyan fenyegető, a szerző a mesék világát hívja segítségül. Mesei motívumot elevenít meg *Az égisz érő paszuly* című költemény is, azonban hamar bebizonyítja, hogy egy olyan világban, amely kifordult önmagából, a mesék birodalmában sem remélhetünk megnyugvást.

A természet képei néhol fenyegető metaforákban, mind gyakrabban azonban mindentudó vagy épp sztoikus szemlélőkként jelennek meg, nem véletlen, hogy a versbéli elbeszélő épp az útszéli fáknak gyónja meg titkait: „Időnként hallod, hogy megszólalnak / az útszéli fák /, nézed nagy, mohos arcukat. / Hosszan meséled nekik titkaid, beszélsz az égisz érő paszulyról, / hogy addig másztál, / amíg minden ellened fordult.” Ahogy az anyatermészet, úgy idővel a gyermekkorból ismerős mesei motívumok is rendre az önmegegyező költemény alanyának ellenségeivé válnak. Milyen világ az, ahol az angyalok dadognak, az égisz érő paszuly fojtogat, ahol a galambok az ember mellkasába fészkelnek? Olyan, amelyben a megszokott összefüggések, jelképek idővel behelyettesíthetetlenül válnak. Először csak fenyegetővé változnak a konvencionálisan pozitív üzenetet hordozó jelek, majd kiüresednek. Mindez azonban nem a nyelv posztmodernből ismert elhasználódása, nem a szétírás vagy épp az intertextualitással való terhelődés folyamatának eredménye, sokkal inkább a költőt körbevevő környezet, a világban jelenlévő válsághelyzetek lecsapódása.

Az első kötet meditatív, olykor esszészzerű nyelvezete Kopriva Nikolett második és harmadik verseskötetében az álomnapló vonásait idéző, emblematisz szimbólumokban gazdag szöveggé válik. Végigvonul például a *Kővé zslugorodott ország* című kötet egészen a madarak jelenléte, majd a madár-motívum a *Talán vagytok* néhány alkotásában is visszatér. A *Talán az ördög* című versben a „Madarak a tetőn károgtak, ostromolták a jelent”. A *Mese a szélnek* című költeményben pedig „Sodródó sirály tűnt fel a káprázó vízen. / Talán isten volt, bár azt mondják, ő ott ragadt az előző században”. Ezúttal maga a tél is madáralakban jelenik meg. Tehát a madár mint metafora is a néhány sorral fentebb felvázolt folyamatnak esik áldozatául. A valaha a szerelmet, szabadságot jelképező állat ezúttal a vészjósló hangulat, a lecsapni készülő halál borzongató hírnökévé válik. A *Végül csak a madárraj* című versben, amelyben „Egyre több madár röpköd a kertek fölött / megeszik az eget” magát a reményt, a felsőbb világokkal való összeköttetést pusztítja el ez az állat. Ezután a költő légitámadás elől pincébe menekült emberek képét idézi: „Az öregek pincében ülve / várják a feltámadást.” Végül a kötet záró sorai is erre az élethelyzetre utalnak: „... a vihar elől pincébe zárkózunk / kísérteteink közé, magzatpózban / várjuk a hajnalt.” Világossá válik tehát a tágabb kontextus is, hiszen a záró sorok mind a vers, mind az egész kötet – utolsó versről lévén szó – kulcssorainak tekinthetőek. Mint mesterkulcs nyitják Kopriva Nikolett költői univerzumát, amelyben a sorok a vágyott harmóniától a lírai ént végleg elválasztó távolság ajtajai.

A *Talán vagytok* című kötetben a sötétség archetipikus toposza avatódik újjá. Metafizikus áhangzássá a fény és árnyék „vitája” aktivizálódik, a sötétség szektorianak megmutatkozása ontológiai távlatokat ígér, amint a borítón szereplő titokzatos árnyalak is. A versbeszédben valaminek a létezése is gyakran aktusként van jelen, a látszólag jelképekké merevedett archetipusok háttérsugárzása mozgatja, aktivizálja a történések korántsem öntörvényű jelenvalóságát. A *takarja az eget* az előző kötetben szereplő, *Együtt az éggel* című írás testvérvise is lehetne. Filmszerű szcenikát, gyermekkort idéző ember-, tárgy- és növényportréi fölé ugyanaz a gondterhelt, sötét ég vetül. A *világtűz* és az *éj* című versekben pedig személyné avagy állattá lépnek elő a sötétség addig artikulálatlan erői. Az éjszaka „sziszeg”, az éj pedig elindul „fölszállni az utakat, kerteket, udvarokat”. Az előbbi versben az első kötetben bölcsnek és nyugalmat sugárzóznak megismert természet ezúttal saját gyermekeit sem kíméli: „szúrós karjaikkal a fenyők / megfojtják az / énekesmadarakat”. Mintha Kopriva Nikolett költészetében saját, korábbi

poétikájának önfelülírása történne, ami nem csupán a világ kiüresedésének, a szimbólumok elhasználódásának tükre, hanem annak a gesztusnak is tünete, amely a szerző megújulásra való folytonos nyitottságát jellemzi.

E megújulás bizonyítékaként olvashatjuk a következő két verset is: *Jégkorszak után, Jegyzetek egy épületről*. Bár az ismerős motívumok, pl.: nagymama, madarak, bútorok, otthonok, árvák ezúttal is feldolgozásra kerülnek, friss tartalommal is telítődnek. A madarak magukkal viszik a titkokat, de a tenger visszadorja őket: „ha egy kagylóra tapasztom a fülem / hallhatom, ahogy sziszeg a víz / visszamondja a madarak szavait.” A korábban a szakralitással megszakadt összeköttetés újra létrejön: „égből kinövő, foszló függöny / levegőben csüngő létra”. Mik ezek, ha nem a bizakodás metaforái? A borzongást, a nosztalgiát és a félelmet felváltja a remény. Hogy miért? Mi oka van erre a szerzőnek akkor, amikor a kinti világban jóformán semmi sem változott? Mi más magyarázatot adhatnánk erre, mint azt, hogy a költészet maga a remény, s hogy természetéhez szubsztanciálisan hozzátartozik ez a bizakodó jelleg. A poézis maga a teremtés, nyelve ideális az elmúlás méltó kifejezésére, ugyanakkor az újjászületés misztikus parancsának is engedelmeskedik.

